

MARGINALIJA O SLOVENSKI GLASBENI PUBLICISTIKI

Govoriti o naši glasbeni kulturi, kakor jo srečujemo v dnevnikih in periodičnem tisku, radiu in televizijskih oddajah, ni lahko.* Mnogo pojmov je nejasnih, nekatera protislovja nepotrebna, splošna raven in razširjenost (ali vsaj kvantiteta) te zvrsti publicistike pa sta manjši kot bi pri čakovali. Vsega tega konglomerata, ki bi sicer moral registrirati in usmerjati naše glasbeno življenje, še posebej njegovo repertoarno politiko, seveda ni mogoče razčleniti in kritično pregledati na nekaj straneh — ustavimo se torej bolj na splošno ob sedanjem stanju in mnenjih, ki jih oblikuje.

Kdor zasleduje kulturne strani naših časopisov in delež, ki je odmerjen muziki v revijah, bo vedel, da se glasbena publicistika skoraj dosledno omejuje na poročanje o rednih koncertnih in gledaliških dogodkih, da se le redko in brez logične potrebe loteva televizijskih oddaj in da doslej menda še ni spregovorila o kvaliteti radijskih glasbenih oddaj ali celo o repertoarnih načrtih teh naših ustanov. Kdor ob tem pozna stanje slovenske glasbene publicistike med obema vojnama, bo moral — tudi če upošteva njeno strankarstvo — priznati, da se razmere v zadnjih dvajsetih letih ne samo niso izboljšale (izgubili smo kvantiteto, vendar nismo dosegli treznejših, pravilnejših pogledov in bolj temeljitih nazorov), ampak so padle precej pod raven, ki jo od takega pisanja moramo zahtevati in za katero naj bi skrbela uredništva naših dnevnikov in uredniški kolegiji revij. Prištejmo sem še veliko vlogo radia ter, zadnja leta, televizije, njuno širše akcijsko območje, obsežnejši, bolj diferenciran program, večje naloge in neprimerno večje možnosti, kot jih je imel radio pred vojno — pa si bomo morali priznati, da tega v govornem delu oddaj, se pravi v tistem programu, ki je aktualen kot kritika prirediteljev ali neposredno, iz vsakdanjih dogodkov zraslo razmišljanje o nalogah ter pravilnosti in nepravilnosti določenih pojavov — da torej tega napredka v govornem delu oddaj ni čutiti. Kar je prispevkov, se šibijo pod večno anatemo pretirane »strokovnosti«, ne da bi zato koga motile športne ali zunanje-politične oddaje, ki prav tako niso pa tudi ne poskušajo postati po sili popularne.

Ta splošen padec ima seveda svoje vzroke, njegova posledica pa so (vsaj deloma) razmere v našem glasbenem življenju, strah pred kritiko, ogorčenost zaradi kake nedvoumne misli, užaljeni izpadi zoper to ali ono poročilo, predvsem pa — kar je najbolj škodljivo — molk in zakulisno obračunavanje ali, če hočete, razpravljanje o stvareh, ki sodijo pred javnost. Polemike in debate, kakršne lahko spremljamo med gledališkimi, filmskimi ali literarnimi delavci, so med glasbeniki, danes, pri nas — nemogoče. Anahronistične, zgrešene in nevarne razmere, s katerimi se brez uspeha otepamo že nekaj let, nam škodujejo vsaj toliko kot nekatere napačne poteze v naši repertoarni politiki, o katerih ni nihče ali pa komaj kdo spregovoril javno.

* Ta skica je bila pripravljena za medrepubliško posvetovanje »O nekaterih vprašanih glasbene kulture« v Varaždinu, 7. in 8. januarja letos. Zaradi namena in tem posvetovanja gradivo ni obdelano študijsko, nekaj stvari je izpuščenih, nekaj obdelanih mimogrede, nekatere pa so zaradi tega videti preveč razvejane. — Opomba avtorja.

Skicirajmo si na kratko nekaj značilnih potez slovenske glasbene publicistike. Vemo, da je necelovita, da spremlja, kadar in kolikor spremlja, le prireditve profesionalnih ustanov, predvsem filharmonije in opere, bolj redko akademije za glasbo in nemara centra za glasbeno vzgojo, skoraj nikoli pa televizije ali radia. Pri registriranju teh prireditev se »praviloma« omejuje na mesto, v katerem dnevnik ali revija izhajata, torej predvsem na Ljubljano; le redko kdo izve (pa še takrat po navadi iz kulturnih novic, ne iz strokovnih poročil ali celo kritik), kako je s koncertno ali operno sezono v kakem drugem mestu Slovenije, da ne govorim o spremljanju pomembnejših dogodkov v drugih jugoslovanskih središčih. Samo za ilustracijo: miniti je moralo štirinajst let dubrovniškega festivala, preden je kulturno uredništvo centralnega slovenskega dnevnika poslalo tja svojega poročevalca, vendar tudi tokrat ne za ves čas. Zaman se trudite, da bi iz naših dnevnikov izvedeli kaj natančnejšega o novi operni premieri v Beogradu ali Sarajevu, čeprav je uprizorjeno delo jugoslovanska novost. Mnogo lažje se je poučiti o zanimivostih koncertnega življenja v Parizu ali na Dunaju kot pa prodreti v zagrebške ali skopske dvorane. — Vse te anomalije razgaljajo nenačrtnost, celo nezainteresiranost uredništev, zlasti če primerjamo število strani, posvečenih kulturi, s tistimi, ki jih časopisi namenijo športu, kjer nam že leta sem cvete množična nogometna histerija in kjer je vselej dovolj prostora za sleherni gol in rekord, naj je pomemben ali ne, dosežen doma ali na tujem. Odločilne pri tem so menda popularnosti in zahteve bralcev, ne da bi kdo že vendar spregovoril odkrito besedo o kulturnih dolžnostih, ki jih dnevniki socialistične dežele morajo opravljati. Podobne razmere srečamo pri radiu: težko da bi v dnevniku prekršili določen čas zaradi poročila o kakšnem koncertnem dogodku. brez pomisleka pa ga raztegnejo z obširnimi športnimi poročili. In še: kakšen je delež med novicami o kulturnih in novicah o športnih dogodkih na televiziji, da se ne vprašamo, koliko nam jugoslovanske TV postaje posredujejo letno nogometnih tekem in koliko npr. opernih predstav ali festivalskih koncertov ali nastopov folklornih skupin.

Takšne so torej razmere, kar zadeva »profesionalne« glasbene prireditve. Ustavimo se še ob kvaliteti poročanja, zakaj glasbene kritike skoraj da nimamo več. Poročila so bolj ali manj strokovno dognana, pisana z bolj ali manj večim peresom in z bolj ali manj jasnih izhodišč. Pustimo ob strani vprašanje, ali res ni ljudi, ki bi bili sposobni pisati kritike, in zakaj jih ne pišejo, izognimo se še za trenutek odnosu kulturnih uredništev dnevnikov in redakcijskih kolegijev revij do glasbenega sodelavca in njegovih prispevkov. Zanima nas nekaj drugega: kateri so kriteriji in kakšna merila, ki z njimi sodi glasbeni poročevalec, kakšna načela ga vodijo? »Praviloma« srečujemo v njegovem pisanju kritične misli bolj poredko, če pa jih že, so povedane na moč pohlevno, kot bi se jih sramovali. Prispevki se po navadi ukvarjajo samo z določeno prireditvijo, o repertoarjih, repertoarni politiki, o odnosih do področja, na katerem bi morali čutiti vpliv določene kulturne ustanove, o domačih skladateljih, problemih občinstva, ki so iz leta v leto hujši, o glasbeni vzgoji in kadrih sploh... o vseh nešteti vprašanjih, ki nas nenehno žulijo in ob katerih si domala vedno polomimo kosti — naši glasbeni poročevalci največkrat molčijo. Iz njihovega pisanja izluščimo komaj toliko, da je bil nastop kar dober (saj je konec koncev ni stvari, ki bi se ne mogla izteči tudi slabše), izluščimo lahko načelno, da je o mladem izvajalcu ali skladatelju treba pisati kolikor

mogoče spodbudno, »da ne bi izgubil volje«, kdaj pa kdaj naletimo na bolj ali manj prosto fantaziranje o imaginarnih »načelnih«, »estetskih« temah in večkrat zadenemo ob piedestal, ki si ga je kdo postavil še preden je dobro pričel pisati — ker se pač s piedestala mnogo laže zagovarjati kakor na trdih tleh...

Nemara je naša skica videti črnogleda — vendar si moramo priznati, da vsakdanjost slovenske glasbene publicistike resnično ni spodbudna: nenačelno ali vsaj v načelih nedosledno pisanje od danes do jutri, od prireditve do prireditev, od bolj ali manj ugodnega odziva pri občinstvu, do osebne naklonjenosti... vse to škoduje, razkraja. Seveda so nekatere naštetih lastnosti nujne, toda vedeti moramo, kdaj se srečujemo z njimi in v kakšen namen jih kdo uporablja.

Ustavil sem se ob tako imenovani »profesionalni« glasbeni publicistiki zato, ker je tudi pisanje o amaterskih prireditvah enako zapuščeno, vendar še na mnogo nižji ravni. Uredništvev očitno ne zanima poročanje o nastopih te vrste. Kar je večjih manifestacij, ob državnih praznikih ali drugih pomembnih priložnostih, to seveda zaide v časopis, na radio in televizijo, po navadi prepuščeno ključnim peresom: kdaj pa kdaj preberemo tudi poročilo o kaki reviji ali tekmovanju, o podeljenih nagradah in seveda občnih zborih, plenarnih sejah ali kongresih Zveze kulturno-prosvetnih organizacij. Poročila so kratka in kar je še huje, dolgočasna. Mimo naštetih sporedov, dveh ali treh dobro znanih načelnih misli, mimo pohvalnega zaključka o tem, kako je bilo kljub težavam vse dobro pripravljeno, koliko požrtvovalnosti so pokazali nastopajoči ali organizatorji in kako spodbudno je njihovo prizadevanje — mimo teh standardnih značilnosti pisanje o amaterskih glasbenih prireditvah ne zraste nikamor več. Redka poročila o koncertih, predvsem letnih koncertih najboljših pevskih zborov, ki skušajo uporabljati standardne norme, niso nobena izjema. Največ, kar smo opazili doslej, so bile občasne rubrike, namenjene amaterjem, kar je v bistvu seveda nezaupnica njihovemu delu. Pred leti jih je zagovarjala celo Zveza Svobod s svojo revijo, v bolj ali manj variirani obliki pa jih najdemo v domala vseh slovenskih časnikih in nekaterih revijah. Se nedavno so na radiu razmišljali o tem, da bi bila poročila o glasbenih dogodkih kar najbolj »enostavna«, vsi »strokovni« problemi pa naj bi našli svoj prostor v posebni oddaji, kjer bi bil tudi glasbenikom odmerjen pravi delež. Misel omenjam zato, ker je za odnos do glasbene publicistike pri nas zelo značilna, v svojem bistvu zgrešena in škodljiva. Nobeno »načelno« razmišljanje ne more nadomestiti s trdnimi načeli podprtega vsakodnevnega poročanja, še celo pa ne kritike — in nobena stalna rubrika ali izvlečki plenarnih razprav ne morejo zamenjati jasnih kriterijev ter doslednega, stalnega pisanja o amaterskih prireditvah.

Kar se v časopisnih poročilih o njih skriva pod načelnimi frazami, največkrat ni načelnost, temveč pomanjkanje kriterijev ali celo popolna nezainteresiranost, se pravi zakrnel odnos do tega dela. Dovolite, da v potrditev naštejemo nekaj res načelnih problemov, ki nujno in dolgo kličejo po javni obravnavi pa jih vendarle še nihče ni načel. Nihče na primer doslej v slovenskem tisku še ni sprožil vprašanja, čemu smo morali sedem ali osem let čakati na ustanovitev prve organizacije Glasbene mladine, čemu je pravzaprav odpadel napovedan in celo sklican občni zbor, nihče se ni ob tem nezdravem stanju ustavil niti tedaj, ko smo brali, da je Slovenska filharmonija odšla na turnejo, ki jo

je pripravila Glasbena mladina Hrvatske. — Nalašč sem pričel s problemom, ki ni ozko »svobodaški«, temveč zajema našo glasbeno problematiko najširše in nemara tudi najgloblje. Rad bi namreč podčrtal indiferentnost naših uredništev ter glasbenih poročevalcev do vsega, kar ni ozko vezano na danes in jutri, do vsega, kar terja širšo obravnavo in koncept, rad bi podčrtal problem, ki se ga doslej nista lotila ne radio ne televizija, kljub najrazličnejšim mladinskim oddajam, klubom, tekmovanjem, ki — vsaj v nekaterih primerih — nedvomno kažejo poštena prizadevanja.

Vprašanje Glasbene mladine pa ni edino, ki se ga lahko dotaknemo. Opozoril bi rad vsaj še na vprašanje gostovanj naših amaterskih ansamblov v tujini. Nihče se doslej v našem tisku še ni lotil tega problema. Pogosto se namreč zgodi, da začudeni obstanemo pred časopisno notico, ki sporoča, da je ta in ta ansambel odpotoval v tujino — včasih na tekmovanje, včasih na turnejo, včasih na prijateljski obisk. Nihče se doslej še ni dotaknil kriterijev, po katerih izbirajo ansamble za tekmovanja in ki so včasih, vsaj na videz, zelo misteriozni, niti kvalitete teh skupin ne repertoarja, ki ga zmorejo, in sporeda, s katerim bodo gostovali, ne neugodnih kritik, ki jih prinesejo iz tujine — komaj da kdaj izvemo za trofeje. Očitno nikogar ne moti, da vsi ti ansambli, naj so že zreli za pot ali ne, zastopajo pred tujimi avditoriji jugoslovansko glasbeno kulturo, še več: da prezentirajo tisti njen del, ki ga doma obravnavamo največkrat mačehovsko in mimogrede. Nikogar ne vznemirja, da so nam taka tekmovanja povzročila že mnogo škode, da lahko skupina odpotuje v tujino na privatno pobudo, vrnjen obisk pa naprti tej ali oni organizaciji, nihče se še ni ustavil ob nenapisanem pravilu (velja tudi za profesionalce), da se tovariši vrnejo z veliko glorio, kadar so karkoli dosegli, in docela tiho, če niso dosegli ničesar, da pa tisk v tem in onem primeru objavi — kadar objavi — samo najbolj ugodne ali vsaj vljudne odstavke kritik, prikrojene tako, da je uspeh videti vsaj enkrat, če ne še kaj več. Uredništvo to očitno ne zanima. Še manj jih zanimajo repertoarni načrti amaterskih ansamblov, pogosto nejasni koncepti o razlikah med festivali, revijami in tekmovanji, problemi strokovno dovolj in premalo podkovanega kadra, vprašanja plaže, ki so prav med amaterji zelo pereča, problemi stagniranja pa lažnih veličin in še in še.

Vsa ta velikanska problematika, ki se kopiči že leta in leta, kali odnose in povzroča škodo, se na kulturnih straneh naših časopisov in revij zgosti v dve na videz pohlevni, v resnici pa vsaj nepotrebni, če že ne škodljivi obliki: v občasne, redke prispevke rednega glasbenega poročevalca ter v naključne zapiske udeležencev prireditvev ali turneje, ki največkrat niso strokovnjaki in zato hote ali nehoti pretirano hvalijo... kar seveda ne more imeti in tudi nima dobrih posledic.

Cilji, za katere se moramo boriti, so docela jasni. Potrebujemo celovito glasbeno publicistiko, torej publicistiko, ki bo spremljala sleherni prireditvev in gibanje s trdnimi in utemeljenimi kriteriji — po časopisih, revijah, v radiu in na televiziji. Potrebujemo kritiko, ki ne bo ločevala med amaterskimi in profesionalnimi prireditvami, temveč med dobrimi in slabimi, ki ne bo živela od danes do jutri, ampak bo spremljala naše glasbeno življenje v celoti, z vsemi njegovimi očitnimi in prikritimi tokovi, pravnimi in zgrešenimi potmi — spremljala to življenje z načelno jasno in predvsem v repertoarni politiki nedvoumno besedo ter enakim odnosom do vseh. Potrebna nam je glasbena publicistika, ki ne bo rasla

zgolj iz piščeve osebnosti in njegovega miselnega sveta, temveč iz zavestnih potreb naših časopisov, revialnih, radijskih in televizijskih uredništev, torej iz celotnega odnosa in vzdušja, ki naj karakterizira socialistično družbo, njen odnos do glasbene kulture. Potrebujemo, dovolite da podčrtam znova, kritiko, ki amaterska dela ne bo spremljala v rokavicah, temveč kritično, z enakimi prijemi kot profesionalno, seveda z upoštevanjem, da gre za ljubitelje. Vse pregloboko se je namreč med nami vgnedil strah pred kritiko, pred javnimi strokovnimi ocenami. Včasih se zdi, da potrebujemo Levstika, ki bo povedal jasno in na glas: »Bog živi kritiko!«

Borut Loparnik

POLEMIKA

REALNA PERSPEKTIVA DSK

Zadnjih nekaj mesecev smo bila priča, najprej z začudenjem, potem s čedalje večjim razumevanjem, za kaj pravzaprav gre, stalnim napadom na Društvo slovenskih književnikov. Središče napadov, lahko bi dejali njegov glavni stan, se je to pot skrival nekje za hrbtom Tribune, lista slovenskih študentov, s katerimi ni DSK nikdar želelo imeti drugačnih stikov kakor prijateljskih. Pa seveda tisti, ki so društvo napadali in mu zlonamerno podtikali vlogo, ki je ni imelo, ga dolžili vseh mogočih slabosti in napak in mu nazadnje tudi zapeli mrtvaške bilje, niso bili študentje, streljali so tako rekoč izza plota. Ob branju študentske Tribune si nehote, vsaj začasno, dobil vtis, da je problem slovenskih revij, njihovega uredništva in statuta, in s tem v zvezi vloga Društva slovenskih književnikov osrednji problem naših študentov in da razen tega nimajo veliko drugih skrbi in vprašanj. Očitno pa to ni bila, kakor že omenjeno, zadeva samih študentov, temveč se je neka akcija, ki smo ji bili priča že v drugih oblikah in se je selila od postojanke do postojanke, zasidrala mimogrede v Tribuni in jo uporabila kot mostišče za svoje težnje. Priča smo bili zelo aktivnemu in včasih tudi uspešnemu prizadevanju, prenesti politično akcijo na tla kulture kot na področje, ki je v nekem pogledu najmanj odporno in hkrati navdse občutljivo. Verjetno se celo mnogi akterji v tej igri niso zavedali, kdo jih giblje in igro režira, najmanj mnogi mladi navdušenci, ki so bili poslani v boj kot nekakšen »Kannonenfutter«. Oprostite, da govorim tako naravnost, ampak po tako mnogih in premnogih frazah o »resničnem procesu demokratizacije našega življenja« o »dialektični diferenciaciji« v naši kulturi »o poslanstvu« naše kulture (ki pa naj postane, kadar je treba braniti stališče neke skupine, nenadoma spet ena in edina), o »konfrontaciji mnenj«, o »načelih samoupravljanja«, si človek slednjič zaželi povedati naravnost, kakšne so te stvari. Kdo med nami pa je hotel ali mogel biti kdaj zoper demokratizacijo naše družbe, kdo je bil za birokratsko unifikacijo kulture, kdo zoper konfrontacijo različnih stališč, zoper odpiranje perečih problemov, zoper družbeno

Uredništvo je prejelo tudi polemični odgovor Franceta Klopčiča publicistu H. P. R., sklenilo pa je, da polemike med njima ne bo nadaljevalo v novem letniku. — Opomba uredništva.